

Norges sopp- og nyttevekstforbund/Forum for soppfargere
Schweigaards gate 34 F
0191 Oslo
e-post: post@soppognyttevekster.no

Referat fra treff i Forum for soppfargere 2023 i Arendal

Arrangør var region Vestfold/Telemark/Agder-regionen og regionskontakt Anne Huvestad. Treffet ble holdt på Hove på Tromøya 15. og 16. april. 50 glade soppfargere deltok på lørdag, men de fleste ankom allerede i løpet av fredagen. Vi ble ønsket velkommen med kvister av årets første utsprungne kirsebærblomster og buketter av hvitveis og blåveis på bordene – det var fantastisk. Søndag var avsatt til farging med vanlig messinglav, fargekorkje og rustbrunpigg.

Lørdag kl. 11.00 var alle samlet i foredragssalen - Anne Huvestad ønsket velkommen og orienterte om dagens program. Leder i FFS-utvalget kom med en kort hilsen fra FFS-utvalget. Tema for årets treff var ull og farging.

Annemor Sundbø fra Kristiansand, tekstildesigner og faglærer i vev og tegning var dagens første foredragsholder. Hun har mottatt en rekke utmerkelser for bevaring og videreføring av kulturverdier i inn- og utland, og er forfatter av flere bøker om strikking, kultur og tekstiler, bl av boken „Spelsau og samspill“.

Annemor kjøpte fabrikken „Torrivald tweed“ hvor klesplagg ble levert inn til produksjon av shoddy. Her fant hun gamle, glemte strikkemønstre, og dette har hun også skrevet en bok om. I sitt foredrag øste hun med stor entusiasme og kunnskap om sin erfaring med bruk av norsk ull i ulike sammenhenger. Ullen fra spelsau er unik, den har mange farger og en vakker glans i pelsen og kan nesten være flammefarget. Kunsten å spinne er gammel – en kan bruke håndtein eller rokk av ulike typer. Nornene spant livets tråd – den tiden man hadde på jorden. Å spinne garn var viktig enten det var garn til egen husholdning eller som tukthusfangene måtte gjøre – spinne garn til det tøyet de selv skulle kles i. I norsk billedvev ble spelsaugarn brukt i utsmykninger av bl a Håkonshallen og Oslo Rådhus. Utvalg av sauer til forskjellige garntyper var meget viktig - kjente fabrikker som leverte garn er Hoelfeldt Lund og Rauma. Det var en opplevelse å lytte til Annemors levende fremstilling av stoffet, krydret med myter og refleksjoner om hvilken rolle den gamle norske sauen og ullhåndverket har spilt gjennom tidene. Jeg anbefaler på det varmeste å lese hennes bok „Spelsau og samspill – Glansfull ull og lodne skjebnetråder“.

Reidun Almedal vår neste foredragsholder er ubetinget en nestor innen korkjefarging. Fargekorkje som også kalles „Nordens purpur“ og „Fattigmannspurpur“, har fått en renessanse i sopp- og lavfargemiljøet. Reidun, farmasøyt av utdanning har, skrevet en årsoppgave ved Høgskolen i Telemark om korkje, om „mosefabrikken“ i Farsund, bygget i 1806 og nedlagt i

1814 pga en vanskelig økonomi. Innsamling av laven hadde stor økonomisk betydning for befolkningen, ikke mindre enn 2,4 tonn ble samlet inn over en fire årsperiode mot slutten av 1700-tallet. Laven ble gjæret ved hjelp av innsamlet urin. Når den røde fargen fremkom, ble blandingen tørket og malt på en korkjemølle til et pulver som var eksportvaren, bl a til Skottland. Erfaring viser at korkjefargen falmer. Bleking av pigmentet i korkjen kunne skyldes en fotooksidasjon og skulle kunne motvirkes med antioxidanter. Dette var utgangspunktet for Reiduns oppgave. I forsøkene ble det benyttet både vannløselige og fettløselige antioxidanter, men dessverre i testfasen ved Sifo viste det seg at fargen heller ikke var lysekte med ulike antioxidanter. Resultatet av lysekthetsprøvene viste 4 på det beste og et gjennomsnitt på 2. Til tross for falming fortsetter fargerne å farge med korkje – den gir jo fantastiske røde farger enten man velger å farge ved høy eller lav pH. En oppskrift på fremgangsmåten på korkjefarging, finnes i Berit Knai Johansens artikkel om korkje på FFS-hjemmesiden.

Roberta Dahl ga oss så den engelske delen av historien om korkjefarging samt den norske eksporten til Skottland. Det er lang tradisjon for å bruke korkje i Storbritannia. Den hørte med når den kjente tweed skulle veves. Men etter hvert ble det mangel på lav – slik kom importen fra Norge igang. Familien Lund som skulle bygge opp sin fabrikk i Farsund, tok kontakt med McIntosh som var ledende på korkjefarging i Skottland. Imidlertid ønsket ikke han å dele noen hemmeligheter – eiendommen Dunchatten var gjerdet inn og ble kalt „Den hemmelige fabrikken“. Det var stor produksjon ved fabrikken, 250 tonn lav og 9000 l urin ble brukt. I 1856 oppdaget Henry Perin syntetfargene og etter det var det slutt på bruk av plantefarger.

Prosjekt rødskiveslørsopper 2022 – referat fra prosjektet ved Anna-Elise Torkelsen.

Prosjektet har pågått i tre sesonger og interessen for å delta i prosjektet øker. 44 innsamlere har levert 216 prøver (2020, 2021,2022.) I 2022 ble 96 prøver sendt til sekvensering, og vi venter fortsatt på de siste resultatene. Av det sekvenserte materialet er 100 av rødskiveslørsopp, *Cortinarius ominosus*, 23 falsk rødskiveslørsopp, *C. semisanguineus*, 9 *C. aff semisanguinus* og 19 blodskiveslørsopp *C. cruentiphyllus*. Dessuten var rustskiveslørsopp, *C. fervidus*, mahognyslørsopp, *C. phoeniceus*, kanelslørsopp *C. cinnamomeus*, gulkantslørsopp, *C. malicorius*, mørk kanelslørsopp, *C. pellstonianus* (= *C. sommerfeltii*), blodrød slørsopp *C. sanguineus* og *Cortinarius pseudofervidus* blant de innkomne prøvene.

Blodskiveslørsopp

Rødskiveslørsopp viser å være den vanligste arten vi samler og farger med. I det videre arbeidet vil vi se etter gode morfologiske og økologiske karakterer som i felt kan benyttes for å skille rødskiveslørsopp og falsk rødskiveslørsopp – de to mest like artene. Karakteren „rød ved stilkbasis“ kan være en viktig karakter for å skille de to og likeså voksested. Så langt er rødskiveslørsopp vanligst i furuskog, mens falsk rødskiveslørsopp finnes både i furuskog og i granskog. Det er blitt flere funn av blodskiveslørsopp som vokser i granskog med bjørk. Den er ikke rød ved basis, og har en gulbrun hattfarge som skiller den fra de andre tre artene. Prosjektet fortsetter i 2023, og vi ser frem til mange innsendte prøver.

Årsmøtesakene ble presentert av Anna-Elise Torkelsen.

FFS-treff 2022 ble arrangert i Oslo av region Oslo/Akershus vest. FFS-utvalget har hatt 3 møter og behandlet 12 saker. Det var dessverre ingen norske soppfargere som deltok på 19 th

IFFS i USA i 2022. Det 20th IFFS skal arrangeres januar 2025 på Gran Canaria. FFS-utvalget tilbyr nå medlemmene et tøymerke med FFS-logoen til å sette på anorakken eller tursekken, pris kr. 50,-. Handlenettet som ble laget til symposiet i 2018 selges for kr. 50,-. På FFS-hjemmesiden står det hvordan man bestiller og betaler minnepinne, tøymerke og handlenett. Det ble solgt 8 minnepinner i 2022. Gry Handberg har ansvaret for hjemmesiden og Facebook-gruppen. FFS-treff 2024 arrangeres på Ringerike av region Buskerud.

Valg: I FFS-utvalget var Grete Hollerud og Inger Lise Walter på valg – begge ble gjenvalgt for to år. FFS-utvalget har i 2023 denne sammensetning: Anna-Elise Torkelsen (leder), Grete Hollerud, Inger Walker, Inger Lise Walter og Gry Handberg (repr. for NSNF) som oppnevnes av styret i NSNF. Regionskontaktene velges for ett år. Flere hadde frasagt seg gjenvalg: Trine Parmer, Betsy Samuelsen, Thyra Solem og Cathrin Nikolaisen. De som overtar vervene er Trine Bathen, Herdis Torsvik, Heidi Pedersen og Irene Karlsen.

Regionskontaktene Toril Deildok, Gunvor Bollingmo, Astrid Schjellungen og Anne Huvestad hadde sagt seg villig til gjenvalg. Under valget kom det et benkeforslag med en motkandidat til Astrid Schjellungen – Randi Nordal ble lansert som ny regionskontakt for region Hedmark/Oppland. Astrid Schjellungen trakk seg, og Randi Nordal ble valgt.

Regionskontaktene som har hatt vervet i mange år ble takket for sin innsats med varm applaus, og de nye ble ønsket velkommen.

Etter en velsmakende lunsj, var det tid for „**Medlemmenes 5 minutter**“. Denne viktige programposten er fast på FFS-treffet, for her kan fargerne dele sine erfaringer.

Gry Handberg - Erfaringer fra soppfargekurset på Elverum i 2022.

På kurset ble det farget med hatter av rødskiveslørsopper – det ble farget 3 bad med forskjellige beiser og alle ga flotte farger. Deretter ble hattene kokt en gang til i en time – kalles kok 2. Dette badet ga flotte farger med forskjellige beiser både i bad 1 og bad 2. Resultatet var så vellykket at det førte til at hattene ble kokt ut for 3dje gang. Også dette fargebadet ga fine farger, men her ble fargebadet bare benyttet en gang. Moralen er: Ikke kast rødskiveslørsopp-hattene etter kok 1. Vår erfaring tilsier at hattene kan kokes ut 3 ganger, med fine resultater.

Thyra Solem – Soppfarging av moskusull, et prøveprosjekt.

Sammen med Elin Bretten farget hun ferdigstrikkede luer av moskusull. Ullen er meget kostbar. Moskus-ullgarn inneholder ikke lanolin og har en naturlig mellombrun, matt farge som er vakker i seg selv. Så fargingen var av ren nyskjerrighet. Første lue ble beiset med alun og farget med gulrandkjuke – resultatet en lys mosegrønn farge. I neste forsøk ble det beiset med tinn og jern. En tinnbeiset lue farget i et kraftig blodrød slørsopp-bad fikk en nydelig dyprød farge. Jernbeiset med fløyelspluggsopp gir alltid en dypgrønn farge uten gule toner og med gulrandkjuke mer dyp olivengrønn. Dette var lovende!!

Anna-Elise Torkelsen - Besk svovelsopp, *Hypholoma fasciculare* er en sopp som vokser i klynger på stubber, særlig bjørk og kommer sent i sesongen. Den inneholder et gult pigment hypholomin og gir gule farger med alun- og tinnbeis og oliven- til brungrønne farger på jernbeis. Forholdet mellom sopp og garn bør minst være 2:1. Fargen er ikke særlig stabil, men gir gode farger til et strikkeplagg. Besk svovelsopp har fått det internasjonale navnet „Miriam’s mushroom“ etter Miriam Rice, fordi det var den første soppen hun laget et fargebad med.

Ave Tooming-Klunderud - Farging i rødskiveslørsopp-prosjektets ånd

Det er knyttet stor spenning til om de fire artene i „Prosjekt rødskiveslørsopper“ vil gi ulik farge på ullgarn. Ave har utført følgende forsøk: Hatter av rødskiveslørsopp *Cortinarius ominosus*, falsk rødskiveslørsopp *C. semisanguineus*, blodskiveslørsopp *C. cruentiphyllus*

samt mahognyslørsopp *C. phoeniceus* ble farget ved tre forskjellige pH. Forhold sopp:garn 1:1. Pigmentet ble trukket ut ved å helle kokende vann over tørket sopp. pH ble justert i avkjølt fargesuppe ved bruk av eddik og salmiakk. Soppen var med under hele fargeprosessen, 3-5 bad pr serie. Resultater: Ave har vurdert fargene slik: Farging ved pH 5, gir ganske lik farge for alle rødskiveslørsoppene, mahognyslørsopp gir noe mørkere rød farge. Ved pH 6,5-7 gir blodskiveslørsopp markant mørkere rød farge enn rødskiveslørsopp og falsk rødskiveslørsopp. Rødfargen er mer burgunder og skiller seg også fra mahognyslørsopp. Ved pH 8,5 gi alle alle fire artene rosa toner; blodskiveslørsopp gir en anelse mer rødt enn de andre. Stilker, forhold 1:1, av de samme artene ble farget ved pH 5 ga vakre gule og oransje farger.

På alle bildene (fra venstre): Rødskiveslørsopp- falsk rødskiveslørsopp- blodskiveslørsopp- mahognyslørsopp.

Roberta Dahl og Anne Huvestad Erfaring fra fjorårets fargekurs.

Aust-Agder sopp- og nyttevekstforening er nye i FFS. Et kurs ble startet i 2017 med syv deltakere. Pga pandemien ble fortsettelsen vanskelig, men etter et foredrag om soppfarging med Anna-Elise Torkelsen i 2022, kom interessen tilbake, og et nytt kurs med de samme syv ble annonsert. Høsten var imidlertid tørr, men ønsket om å holde kurs var stort, så kurset ble nedskalert til et dagskurs med seks deltakere. Roberta og Anne gjorde alle forberedelsene, sørget for sopp, delte opp og beiset garnet. Dette er krevende. (Mange kursledere kjenner seg igjen her, kommentar AET).

Det ble farget med gulrandkjuke og rødskiveslørsopp på alunbeiset garn. Ubeiset garn ble farget i jerngryte med fløyelspluggsopp. Ubeiset garn ble farget med gjæret blærelav. Resultatet ble mange fine farger.

Bildet viser nederst: Blærelav bad1, gulrandkjuke (gml), fløyelspluggsopp, blærelav bad 2, rødskiveslørsopp bad1 og bad 2.

Berit Knai Johansen Farging av lingarn

Berit viste frem en kurv med lingarn farget både med sopp og planter. Lin er en cellulosefiber og må forbehandles annerledes enn ull som er en animalsk fiber. Først må linet vaskes med nøytral såpe og krystallsoda ved 80 grader, og deretter tanninbehandles før beising med aluntriacetat. Mellom hver prosess, må garnet tørkes og luftes. Så kan lingarnet farges ved vanlig metode. Berit holder kurs i linfarging på Raulandsakademiet fra 10. Juli, og et kurs i regi av Tønsberg Husflidslag starter 6. juni. Berit har vevd en vakker adventsløper av korkjefarget ullgarn i ulike rødfarger fra korkje.

På FFS-treffene er utstillingen et populært innslag - i år var det mange fargerike bidrag. En av våre nestorer innen soppfarging, Ingeborg Foss døde i fjor. Av Ingeborgs datter har Eldbjørg Johansen fått en stor mengde fargerike prøver fra Ingeborgs mange prøvefarginger og kurs. Det ble enighet om at fargeprøvene deponeres hos Linda Thiis i Kongsberg. Hvis noen ønsker å benytte prøvene, ta kontakt med Linda.

Jan Henrik Sørensen, biolog og ansatt ved havforskningsstasjonen Flødevigen, avsluttet den innholdsrike dagen med et interessant foredrag om geologi, planter og dyr på Hove som ligger i Raet nasjonalpark. Gravhauger fra bronsealder finnes langs stranden. I 1914 ble det plantet en verneskog med furutrær som fortsatt eksisterer. Hove har vært militærleir frem til ca 1960 – nå brukes den til kurs- og feriested. Jan Henrik inviterte til tur langs rullesteinstranden for å se på planter, og mange benyttet muligheten til en tur i det friske været før middag.

Vi fikk servert en velsmakende tre retters middag med bl a en spennende ugras-salat hvor blomsterskudd av vårpengeurt var nytt for mange.

Etter middag ble det vist to filmer, „Mushrooms for color“ som viste Miriam Rice sitt engasjement for soppfarging og hvordan hun fikk oss i gang med dette. Den andre filmen var om og av Erik og Carla Sundstrøm, Miriams svenske elever. Her ble prosedyrene ved innsamling av fargesopper, beiser og farging grundig gjennomgått.

Søndag 16. april klokken ti, var det workshop med farging av garn med fargekorkje *Ochrolechia tartarea*, vanlig messinglav *Xanthoria parietina* og rustbrunpigge *Hydnellum ferrugineum*.

Fargekorkje inneholder gyrophorsyre og er en ettertraktet lav, fordi den gir røde farger. Laven danner tykke hvite skorper som løsner fra underlaget i store flak. For å få frem rødfargene, må laven fermenteres.

Vanlig messinglav og andre arter i slekten danner rosettformete thalli på stein ved sjøen eller på barken av trær. Når den messinggule laven fermenteres og det våte garnet utsettes for sollys, kan man få blå farger - blått er en ettertraktet farge.

Arrangørerne hadde på forhånd gjæret fargekorkje og vanlig messinglav samt kokt fargesuppe av rustbrunpiggen. Alt lå derfor til rette for deltakerne som kunne gå fra gryte til gryte, snakke med den som var ansvarlig for gryten, diskutere pH og annet. Spørsmål dukket opp og nye teorier ble lanserte. Lise og Trine Bathen hadde ansvaret for rustbrunpiggen, Berit Knai Johansen for fargekorkjen og Ingeborg Granlund og Randi Nordal for messinglaven. For å få blå farge fra messinglav, må det fargede garnet utsettes for sollys, og det alltid spennende om solen skinner den dagen man farger, og det gjorde den på Hove – sol nok til at det rosa garnet som ble tatt opp av fargegryten og lagt på Al-folie fikk en fin blå farge!

Mens fargingen pågikk kunne deltakerne også lære seg teknikken å slynge hosebånd. Det var Karin Bøe fra Setesdal som demonstrerte dette.

Søndagens fargeresultat

Slynget hosebånd

Både fredag, lørdag og søndag var det gode hjelpere på kjøkkenet som tok seg av mat, rydding og oppvask – tusen, tusen takk for hjelpen.

Anne takket deltakerne for godt fremmøte og stort engasjement på treffet og ønsket alle vel hjem. Lillemor takket Anne og arrangementskomiteen som bestod av medlemmer i Aust-Agder sopp- og nyttevekstforening og Blomkålsoppen, Vest-Agder sopp- og nyttevekstforening for et flott, innholdsrikt og utrolig vellykket FFS-treff 2023.

Bildene er tatt av Sidsel Huvestad, Ida Aalvik, Ave Tooming- Klunderud.

Anna-Elise Torkelsen

Oslo, 09.05 2023